

Analiza i interpretacja poezji Zygmunta Jana Rumla

(On Zygmunt Rumel's Poetry)

Z jakich źródeł pochodzą interpretacje i analizy:

1. *Tematy wierszy, ich interpretacje stawiając tezy interpretacyjne oraz argumenty do nich, tezy i postawione pytania wraz z argumentacją i stosownymi cytatami z poezji Rumla, a także budowa wierszy wraz z wieloma porównaniami do innych wieszczów i ich utworów, opisana została w książce „Krzemieńczanin” Bożeny Gorskiej, z której to zaczerpnięte zostały liczne cytaty.*
2. *Teresa Wilkoń Katastrofizm w poezji polskiej w latach 1930–1939 Szkice literackie*
3. *Z felietonu poetki i tłumaczki Aleksandry Niemirycz o Zigmuncie Rumlu*
4. *Krzysztof Wojciechowski portal kresy.pl*
5. *TOMASZ WÓJCIK Instytut Literatury Polskiej Uniwersytetu Warszawskiego w artykule ULOTNA OBECNOŚĆ (O POEZJI ZYGMUNTA RUMLA)*
6. *LUDWIKA CHOJNACKA w felietonie Tamta Ziemia - cz. I (<http://www.brzeg.com.pl>)*
7. *Czesława Józefowicz*

Twórczość (źródło: Wikipedia)

Pierwsze próby poetyckie Zygmunta Rumla, opublikowane w szkolnym piśmie, datują się na rok 1934. Poza poematem *Pieśń*, opublikowanym w czasopiśmie „Droga Pracy”, jego wiersze trafiały do szuflady. Podczas jednego ze spotkań poetyckich w okupowanej Warszawie z twórczością Rumla miał okazję zapoznać się Leopold Staff i po tym spotkaniu powiedział do Anny Rumlowej: „Niech pani chroni tego chłopca, to będzie wielki poeta”[11].

Rękopisy wierszy Rumla przetrwały dzięki żonie poety, która z rodzinnym archiwum („walizką Rumłów”) przeszła m.in. przez powstanie warszawskie jako sanitariuszka. Wybór jego wierszy dokonany przez Annę Kamińską wydano pośmiertnie dopiero w 1975 r. Spotkał się on z wysoką oceną Jarosława Iwaszkiewicza („umysł i talent noszący cechy wręcz oryginalne”)[12].

Zdaniem Bożeny Gorskiej poezja Rumla wykazuje wyraźne wpływy twórczości Słowackiego i Norwida. Nie ulegał wpływom awangardy, poza poszukiwaniami na gruncie języka (metafora, słowotwórstwo, rym), gdzie zbliżał się do Staffa i Leśmiana[13]. Wzorem romantyków ze szkoły ukraińskiej nawiązywał do lokalnego kolorytu oraz używał rutenizmów i rusycyzmów[14]. W tym stylu powstał jego najslawniejszy wiersz *Dwie matki* napisany w lipcu 1941 roku, w którym wyraża swoją miłość, ale także wewnętrzne rozdarcie, między dwoma „matkami-ojczyznami” – Polską i Ukrainą. W wielu jego wierszach obecna jest tematyka historyczna (np. poemat *Rok 1863*).

Poezja Rumla jest świadectwem wielkiej dojrzałości młodego Autora, jego świadomości ciężaru historii i znaczenia kultury narodowej – jest to twórczość istotna dla wspólnoty, i pisana dla niej. Ale nie tylko ciężkie i smutne tony wybrzmiewają w tej poezji.

Jak Słowacki, Rumel umiał pisać i „sztambuchowe” wiersze – takie jak mieniła się „kropelkami literek” miniatura liryczna „W pamiętniku Marysi Janeckiej” – świadome

nawiązanie do zapisanego „W pamiętniku Zofii Bobrówny” niezapomnianego obrazu krainy nad Ikwą, w której nie poeci, a kwiaty i gwiazdy „składają całe poematy”. Umiał też znaleźć tkliwy ton dla uczuć najbardziej osobistych. Jednak i te osobiste wiersze były zakorzenione w najwspanialszych dokonaniach polskiej poezji. Niezwykły wiersz „Sawitri” nawiązujący i do poematu Jana Kasprówicza pod tym samym tytułem, i do fascynacji polskich twórców Orientem – poświęcony jest ukochanej żonie, poślubionej w 1941 roku Annie z Wójcikiewiczów, która jest nie tylko *boginią przetowłosą, promienną Sawitri*, symbolem wiernej i ofiarnej małżeńskiej miłości, która *stopą dotyka ziemi jak fala tajemna*, ale – czymś więcej, mistyczną jednią.

Aleksandra Niemirycz

---

*Teresa Wilkoń Katastrofizm w poezji polskiej w latach 1930–1939
Szkice literackie*

W części pierwszej książki znalazły się też szkice o twórcach należących do tzw. katastrofizmu wołyńskiego: Wacława Iwaniuka, Zygmunta Rumla, Zuzanny Ginczanki, Jana Śpiewaka.

Cechą bardzo charakterystyczną literatury lat trzydziestych jest – przypomnijmy – jej peryferyczność, prowincjonalizm, regionalizm. Dlatego na mapie „literackiej” Polski należy umiejscowić: Sandomierz (miasto, z którym uczuciowo był związany wybitny poeta – Jarosław Iwaszkiewicz), Drohobycz (miasto Schulza), Krzemieniec (miasto Rumla), Równe (miasto Ginczanki i całej grupy „Wołyń”).

Grupa poetycka „Wołyń” powstała z inicjatywy Czesława Janczarskiego, który urodził się w 1911 roku w majątku rodzinnym na Wołyniu we wsi Hruszwica, pod Równem. Właśnie w tym mieście, położonym tuż przy ówczesnej granicy, kończył gimnazjum. Potem studiował na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu im. Króla Jana Kazimierza we Lwowie, następnie filologię polską na Uniwersytecie Warszawskim. Wrócił na Wołyń już z rozbudzonymi we Lwowie i w Warszawie zainteresowaniami intelektualnymi i artystycznymi. Przed wybuchem wojny zdążył opublikować trzy tomiki poetyckie: *Akwarela* (1933), *Imię na korze* (1934), *Błękitna chustka* (1936), w których sugestywnie opisał rodzinny Wołyń – ludzi, miasteczka, ukazał miejscowy folklor, piękno kresowych krajobrazów.

W skład grupy poetyckiej „Wołyń” weszli – oprócz Janczarskiego: Wacław Iwaniuk, Jan Rumel, Stefan Szajdak, Jan Śpiewak; później dołączył jeszcze starszy od nich Józef Łobodowski. Z grupą związany był również Józef Czechowicz, który przez pewien czas mieszkał na Wołyniu. W jego poezji krajobraz kresowy, urok Włodzimierza Wołyńskiego, gdzie pracował w szkole w latach 1923–1926, znalazł odzwierciedlenie w wielu, jakże pięknych utworach. W latach trzydziestych cała grupa „Wołyń” zbliżyła się do kręgu jego poetyckiego oddziaływania, stała się artystycznie bliska awangardzie lubelskiej.

*DZIEDZICTWO I PAMIĘĆ KRESÓW WSCHODNICH RZECZYPOSPOLITEJ 2017 ©
copyright by Muzeum Niepodległości w Warszawie, Mariusz Olbromski*

Historyczna perspektywa poezji Rumla jest jednak znacznie szersza. I chociaż tak lub inaczej rozumiana kwestia ukraińska stanowi trwały temat jego wierszy, poezja ta przekracza horyzont lokalny i podejmuje ogólniejszą problematykę polskiej tradycji historycznej oraz źródeł polskiego patriotyzmu. To poszerzenie oznacza przesunięcie topografii wierszy z ukraińskich kresów do Polski centralnej, z Wołynia do Warszawy. Ojczyzna historyczna bywa traktowana przez poetę jako swoista „maskarada” (w wierszu pod takim tytułem), jako patetyczna, lecz pusta rewia „muzealnych” widm przeszłości, jako dostojna, lecz sztuczna parada „cieni” z „muzeów ojczystych” (*Maskarada*). Ale na tle martwoty pewnych przejawów historii, na tle znieruchomienia skamieniałych „kolumnad” i zastygłych „marmurów” w wierszu *Maskarada* pojawia się postać „poety romantycznego”. Jest to postać-znak pewnego typu tradycji, pewnego sposobu myślenia i odczuwania, ciężącego w zasadniczy i trwały sposób nad polską kulturą.

W takich wierszach (mowa jest np. o *Na śmierć poety czy Tobie Ewka - a muzom*) historia i egzystencja spotykają się w szczególnie sposób, ponieważ indywidualny los poety staje się figurą losu zbiorowego. Nie można oddzielić wpisanego w nie przeczcucia śmierci od uwarunkowań i okoliczności historycznych. A równocześnie nie można odmówić tym wierszom sensu najgłębiej prywatnego i testamentarnego.

Być może dodatkowym kluczem do zrozumienia tej głęboko osobistej poezji jest klucz generacyjny. Rumel wydaje się bowiem być poetą pozbawionym wyraźnej przynależności pokoleniowej. Urodził się dokładnie pomiędzy dwiema generacjami: pokoleniem początku wieku, od którego pisarzy był o kilka lat młodszy i pokoleniem Kolumbów, od którego autorów był o kilka lat starszy. Utrwalone w jego wierszach melancholiczne doświadczenie samotności i pustki zyskuje zatem w ten sposób wyjaśnienie generacyjne.

TOMASZ WÓJCIK

Instytut Literatury Polskiej Uniwersytetu Warszawskiego

ULOTNA OBECNOŚĆ (O POEZJI ZYGMUNTA RUMLA)

The Fleeting Presence (on Zygmunt Rumel's Poetry)

Summary

The main protagonist of this paper is Zygmunt Rumel (1915–1943), a forgotten poet of the late midwar period and the time of German occupation. The paper is an attempt to read his modest in volume poetry; the reading is based on his biography, due to the fact that the form of this verse is determined mostly by his biographic experiences. Its genesis is shaped by Rumel's connection to the Borderlands (youth spent in Wołyń, the conspirational activity during the WWII). In this perspective, Rumel's poetry seems to be a continuation of the Romantic Ukrainian school and becomes a part of the twentieth century Borderlands literature in its Wołyń strain.

TOMASZ WOJCIK *Institute of Polish Literature of the University of Warsaw* FLANGEABLE PRESENCE
(ABOUT THE POETRY OF ZYGMUNT RUMEL)
